

TIKLI

WSOY

DONNA TARTT

DONNA TARTT

Tikli

Suomentanut Hilikka Pekkanen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

ETULEHDEN KUVA CAREL FABRITIUKSEN *Tikli*, 1654, ÖLJY KANKAALLE
MAURITSHUIS, HAAG, ALANKOMAAT; THE BRIDGEMAN ART LIBRARY

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

The Goldfinch

© TAY, LTD 2013

SUOMENNOKSEN © WSOY JA HILKKA PEKKANEN 2014

ISBN 978-951-0-40249-8

PAINETTU EU:SSA

Äidille,

Claudelle

I

Absurdi ei vapauta; se sitoo.

ALBERT CAMUS

I

Poika ja pääkallo

I

KUN VIELÄ OLIN Amsterdamissa, näin unta äidistäni ensimmäistä kertaa moneen vuoteen. Olin ollut sulkeutuneena hotelliin yli viikon uskaltamatta soittaa kenellekään tai lähteä ulos, ja sydämeni löi tyhjää ja alkoi tykyttää kaikkein viattomimmistakin äänistä: hissien kilahduksesta, tarjoiluvaunun kolinasta, kirkonkelloistakin, kun ne löivät tasa-tunnein. De Westertorenin kellot, Krijtbergin kellot, synkkä sävy soinnissaan, sadunomainen tuomion tuntu.

Päivällä istuin sängyn jalkopäässä ja yritin saada selvää television hollanninkielisistä uutisista (se oli toivotonta, sillä en osannut kieltä sanaakaan), ja kun luovutin, istuin ikkunan ääressä päällystakki yllä tuijottamassa ulos kanavalle, sillä olin lähtenyt New Yorkista kovassa kiireessä, eivätkä mukanani tuomani vaatteet olleet tarpeeksi lämpimiä edes sisätiloihin.

Ulkona kuhisi iloinen elämä. Oli joulukuusi, ja valot tuikkivat iltaisin kanavan silloilla; punaposkiset *dames en heren* ajella rämistelivät nupukivillä kaulaliina tuulessa liehuen ja joulukuusi polkupyörän selkään sidottuna. Iltapäivisin kuultiin harrastelijayhtyeen soittamia joululauluja, ja sävelet leijailivat talvi-ilmassa metallisen hauraina.

Sekasortoisia huonepalvelun tuomia tarjottimia, liian paljon savukkeita, lentokentän myymälästä ostettua haaleaa vodkaa. Näiden rauhattomien, suljetussa tilassa vietettyjen päivien aikana opin tuntemaan hotellihuoneeni jokaisen senttimetrin samalla lailla kuin vanki oppii tuntemaan sellinsä. Olin Amsterdamissa ensimmäistä kertaa; en ollut nähnyt kaupunkia juuri lainkaan, mutta siitä huolimatta huoneessani ja sen valjussa, vetoisessa ja auringon haalistamassa kauneudessa oli elävä Pohjois-Euroopan tuntu, se oli Alankomaat pienoiskoossa: kalkitut seinät ja protestanttinen jäyhyys sekoittuivat kauppalaivojen idästä tuomaan pinttyneeseen ylellisyyden tuntuun. Käytin järjettömän paljon aikaa tutkimalla paria pientä kullatuissa kehyksissä seinälle lipaston yläpuolelle ripustettua öljymaalausta, joista toisessa oli maalaisia

luistelemassa jäätyneellä lammella kirkon vieressä ja toisessa myrskyisellä talvisella merellä keikkuva purjevene. Ne olivat sisustustarkoituksiin maalattuja jäljennöksiä, eivät mitenkään erikoisia, vaikka tarkastelein niitä ikään kuin niissä piilisi kätkeyty avain vanhojen flaamilaismessareiden salaisuuteen. Ulkona ikkunoihin ja kanavaan ropisi ja vihmoi räntää, ja vaikka brokadi oli yllistä ja matto pehmeä, talven valossa eli vielä vuoden 1943 viileys, puute ja karuus, laiha ja sokeroimaton tee ja nälkä nukkumaan mennessä.

Varhain joka aamu, kun ulkona oli vielä pimeää ja ennen kuin päivävuorolaiset tulivat töihin ja aula alkoi täyttyä, kävelin alakertaan hakemaan sanomalehdet. Hotellin henkilökunta liikkui ympäriinsä äänettömin askelin ja puhui vaimealla äänellä, ja heidän katseensa lipuivat ylitseni ilmeettömästi ikään kuin he eivät näkisi minua kunnolla, huoneen numero 27 amerikkalaista miestä joka ei koskaan tullut alakertaan päivällä. Koetin rauhoitella itseäni ajattelemalla, että yövuoron vastaava virkailija (tumma puku, lyhyeksi leikattu tukka, sarvikehyksiset silmälasit) yrittäisi luultavasti kaikin keinoin välttää hankaluuksia ja kohua.

Herald Tribunes ei ollut uutisia ahdingostani, mutta alankomaalaisissa lehdissä siitä kirjoitettiin runsaasti, tiheällä tekstillä painettuja vieraskielisiä kappaleita, jotka killuivat piinallisesti juuri ja juuri käsityskyyni ulottumattomissa. *Onopgeloste moord. Onbekende*. Menin yläkertaan ja takaisin sänkyyn (täysissä pukeissa, sillä huoneessa oli kylmä) ja levitin lehdet päiväpeittele: valokuvia poliisiautoista, rikospaikkanauhaa, käsittämättömiä kuvatekstejä, ja vaikka näytti siltä, ettei nimeäni tiedetty, en voinut mitenkään tietää, oliko poliisilla tuntomerkkini, enkä sitä, salasiko poliisi tietoja suurelta yleisöltä.

Huone. Lämpöpatteri. *Een Amerikaan met een strafblad*. Kanavan oliivinvihreä vesi.

Minulla oli kylmä ja olin sairas, ja enimmäin aikaa en tiennyt mitä tekisin (lämpimien vaatteiden lisäksi olin unohtanut ottaa mukaan kirjan), ja siksi pysyttelin suurimman osan päivää sängyssä. Yö tuntui tulevan keskellä iltapäivää. Usein ajelehdin – auki levitettyjen sanomalehtien rapinan keskellä – unen ja valvetilan välillä, ja enimmäkseen uniani varjosti epämääräinen ahdistus, joka tunkeutui valveilla oloinkin: oikeusjuttuja, kiitoradalle putoavia laukkuja, joista vaatteeni levi-

sivät sinne tänne, ja lentokenttärakennusten loputtomia käytäviä, joita pitkin juoksin kohti konetta vaikka tiesin myöhästyväni.

Kuumeen takia näin paljon omituisia, äärimmäisen eläviltä tuntuvia unia ja heittelehdin hikoilukohtausten kourissa tietämättä oliko yö vai päivä, mutta viimeisenä ja pahimpana yönä näin unta äidistäni: uni oli lyhyt ja arvoituksellinen ja tuntui pikemminkin ilmestykseltä. Olin Hobien liikkeessä – tai oikeastaan jonkinlaisessa ahdistavassa unimaailman paikassa, joka jotenkin epämääräisesti muistutti Hobien liikettä – kun äiti ilmaantui äkkiä taakseni niin, että näin hänen kuvansa peilistä. Äidin nähdessäni lamaanuin onnen tunteesta; se oli äiti pienintäkin yksityiskohtaa myöten, pisamien kuvioita myöten, ja hän hymyili minulle entistä kauniimpana mutta ei silti yhtään vanhempana – musta tukka ja hassu pieni ylöspäin suuntautuva juonne suupielessä – ei unikuva, vaan läsnäolo joka täytti koko huoneen: itsellinen voima, elävä toiseus. Ja vaikka kuinka halusin, tiesin etten voinut kääntyä katsomaan, tiesin että suora katse rikkoisi sekä hänen maailmansa että minun maailmani lakeja, että äiti ei voinut tulla luokseni muulla tavoin; ja katseemme kohtasivat peilissä ja lukkiutuivat yhteen pitkäksi pysähtyneeksi hetkeksi, ja juuri kun äiti näytti aikovan sanoa jotain – yhtäkaaa kepeän huvittuneena, hellänä ja tuskastuneena – väliimme vyöryi usvaa ja minä heräsin.

II

KAIKKI OLISI OLLUT paremmin, jos äiti olisi jäänyt henkiin. Äiti kuitenkin kuoli, kun olin vielä lapsi. Kaikki, mitä minulle on sen jälkeen tapahtunut, on kokonaan omaa syytäni, mutta kun menetin äidin, menetin samalla näköyhteyden maamerkkiin, joka olisi saattanut johdattaa minut onnellisempaan paikkaan, miellyttävämpään elämään ihmisten joukkoon.

Äidin kuolema muodosti jakolinjan: ennen ja jälkeen. On tosin ankeaa tunnustaa tämä näin monta vuotta myöhemmin, mutta en ole koskaan tavannut ketään, joka olisi saanut minut tuntemaan itseni rakastetuksi sillä tavalla kuin äiti sai minut tuntemaan. Äidin seurassa

kaikki heräsi eloon, hän loi ympärilleen taianomaisen teatterivalaistuksen, joka sai hänen silmiensä kautta nähdyt värit näyttämään tavallista kirkkaammilta. Muistan kuinka olin äidin kanssa muutamaa viikkoa ennen hänen kuolemaansa syömässä myöhäistä illallista yhdessä Villagen italialaisravintoloista ja kuinka äiti äkkiä tarttui minua hihasta huomattessaan, että keittiöstä kannettiin kulkueessa palavien kynttilöiden koristama syntymäpäiväkakku, melkein piinallisen ihana, kun sen heittäjä heikko valokehä kulki väristen tumman katon poikki, ja sitten kakku laskettiin loimuamaan juhlihan perheen keskelle niin että se kaunisti vanhan rouvan kasvot ja nosti hymyn kaikkien kasvoille, ja tarjoilijat astahtivat taaksepäin kädet selän takana – se oli ihan tavallinen syntymäpäivällinen, jollaisia sai nähdä missä tahansa keskustan halvassa ravintolassa, ja olen varma, etten edes muistaisi sitä, ellei äiti olisi kuollut niin pian sen jälkeen, mutta luultavasti ajattelen sitä nyt koko ikäni: kynttilöiden hohtavaa kehää, tavallisen arkipäivän kuvaelmamaista onnellisuutta, jonka menetin, kun menetin äidin.

Äiti oli kauniskin. Se ei ollut tärkeintä, mutta kaunis hän oli. Kun hän tuli ensimmäistä kertaa Kansasista New Yorkiin, hän toimi osaaikaisesti mallina, vaikka ei ollutkaan erityisen hyvä, koska ei osannut millään rentoutua kameran edessä; se mikä äidissä oli sykhdyttävää ei siirtynyt filmille.

Ja siitä huolimatta äiti oli kerta kaikkiaan oma itsensä: harvinaisuus. En muista tavanneeni koskaan ketään, joka olisi muistuttanut häntä. Äidillä oli musta tukka, vaalea iho johon tuli kesällä pisamia ja loistavat kirkkaansiniset silmät; poskipäiden viisto linja oli niin erikoinen sekoitus heimo-ominaisuuksia ja Irlannin kelttiläisrenessanssia että häntä luultiin joskus islantilaiseksi; todellisuudessa hän oli puoliksi irlantilainen ja puoliksi cherokee ja kotoisin kansasilaisesta kaupungista, joka sijaitsi Oklahoman rajan tuntumassa; äidistä oli hauskaa kuvailla itseään leikillään oklahomalaiseksi maalaistytöksi, vaikka hän oli yhtä ylväs ja herkkä ja tyylikäs kuin kilparatsu. Hänen eksoottisuutensa näkyy valitettavasti valokuviissa hiukan liian korostuneena ja silmäänpistävänä – pisamat meikillä peitettyinä, tukka vedettynä niskaan poninhännäksi kuin *Genjin tarinan* jalosukuisilla miehillä – eikä kuvista lainkaan välity hänen lämpönsä, iloisuutensa ja ennalta-arvaamattomuutensa, vaikka juuri niitä ominai-

suuksia minä hänessä eniten rakastin. Valokuvien jähmeydestä käy ilmi, että äiti tunsu suurta epäluuloa kameraa kohtaan; hän vaikuttaa tiikerimäisen valppaalta, kuin terästäytyisi hyökkäystä vastaan. Todellisessa elämässä hän ei ollut sellainen. Hän liikkui jännittävän nopeasti, eleet olivat äkillisiä ja kepeitä ja hän istui aina tuolin laidalla kuin pitkä ja tyylikäs kahlaajalintu joka on lehahtamaisillaan säikähtäneenä lentoon. Pidin äidin santelipuuparfyymien tuoksusta, yllättävän koruttomasta, ja pidin tärkätyn puseron kahinasta, kun hän kumartui painamaan otsalleni pikaisen suukon. Hänen naurunsa yllätti jättämään kaiken muun sikseen ja seuraamaan häntä kadulla. Kaikkialla miehet katsoivat äitiä sivusilmällä, ja toisinaan he katsoivat häntä sillä lailla että se vaivasi minua vähän.

Äidin kuolema oli minun syytäni. Muut ovat aina turhankin innokkaasti ehättäneet vakuuttamaan minulle, ettei niin ollut, ja no, niin, *lapsi vasta, mistä sitä olisi voinut tietää, hirveä sattuma, huono tuuri, niin olisi voinut käydä kenelle tahansa*; kaikki se on aivan totta, mutta en usko siitä sanaakaan.

Se tapahtui neljätoista vuotta sitten New Yorkissa huhtikuun 10. päivänä. (Kätteni ei halua kirjoittaa sitä päivämäärää; minun oli pakottauduttava kirjoittamaan se ja liikuttamaan kynää paperilla. Ennen se oli ihan tavallinen päivä, mutta nyt se pistää esiin kalenterista kuin ruosteinen naula.)

Jos päivä olisi sujunut niin kuin oli suunniteltu, se olisi haihtunut taivaalle mitäänsanomattomana ja hävinnyt sinne koko kahdeksannen kouluvuoteni mukana jälkeäkään jättämättä. Mitä muistaisin siitä nyt? Hyvin vähän tai en mitään. Kuitenkin sen aamun olemus on mielessäni nykyhetkeäkin kirkkaampana läpimärältä tuntuva ilma myöten. Yöllä oli ollut hirveä sademyrsky: kadunvarren liikkeisiin oli tulvinut vettä, ja muutama maanalaisen asema oli suljettu. Me kaksi seisoi litisevällä matolla asuinrakennuksemme ulkopuolella sillä aikaa kun äidin suosikkiovimies Goldie, joka jumaloi äitiä, käveli takaperin 57th Streetiä käsivarsi pystyssä ja vihelsi meille taksia. Ohi suhahteli autoja likaisten vesiroiskeiden keskellä, korkealla pilvenpiirtäjien yläpuolella vyöryi sateen paisuttamia pilviä, joita tuuli puhalteli auki niin että näkyviin tuli paikoin sinistä taivasta ja alhaalla kadulla pakokaasukerroksen alapuolella tuntui keväisen pehmeänkosteaa tuuli.

”Äh, se oli täynnä”, Goldie huusi kadun kohinan yli ja astui sivuun, kun nurkan takaa tulla roiskutti taksi, joka sammutti samalla valonsa. Goldie oli ovimiehistä kaikkein pienin: kalvakka, laiha ja eloisa, vaaleaihoinen puertoricolainen, entinen höyhensarjan nyrkkeilijä. Hänen kasvonsa olivat ryyppäämisestä turpeat (joskus hän tuoksahti yövuoroon tullessaan viskiltä), mutta siitä huolimatta hän oli jäntevä ja lihaksikas ja nopea – aina valmis laskemaan leikkiä, aina tupakkataululla kadunkulmassa, missä hän vaihtoi jalkaa, puhalteli kylmällä säällä valkoisten käsineiden peittämiin käsiinsä ja kertoili espanjaksi vitsejä, jotka saivat muut ovimiehet tikahtumaan naurusta.

”Onko kova kiire tänä aamuna?” Goldie kysyi äidiltä. Nimilaatasa luki BURT D, mutta kaikki sanoivat häntä Goldieksi, koska hänellä oli kultahammas ja koska hänen espanjankielinen sukunimensä de Oro tarkoitti ”kultaa”.

”Ei, kyllä meillä on aikaa, ei hätää.” Äiti näytti kuitenkin uupuneelta, ja hänen kätensä vapisivat, kun hän sitoi tuulessa tempoilevaa ja leppävää huiviaan uudelleen.

Goldiekin oli varmaan huomannut äidin väsymyksen, sillä hän vilkaisi minuun hivenen paheksuvasti (olin perääntynyt välttelevästi rakennuksen edessä olevaa betoniruukkua vasten ja yritin katsoa kaikialle muualle paitsi äitiin).

”Etkö menekään junalla?” Goldie sanoi minulle.

”Meillä on asioita toimitettavana”, äiti sanoi vähän epävarmasti huomattuaan, etten tiennyt mitä sanoisin. Tavallisesti en kiinnittänyt äidin vaatteisiin kovin paljon huomiota, mutta hänen senaamuinen asunsa (valkoinen trenssitakki, ohut vaaleanpunainen huivi, mustavalkoiset mokkasiinit) on syöpnnyt mieleeni niin tiukasti, että minun on vaikea muistaa häntä missään muussa asussa.

Olin kolmetoista. On inhottavaa muistella, kuinka vaivautuneesti suhtauduimme toisiimme sinä viimeisenä aamuna, niin jäykästi että ovimieskin huomasi; muulloin juttelimme aina leppoisasti keskenämme, mutta sinä aamuna meillä ei ollut toisillemme paljon sanottavaa, koska minut oli erotettu määräaikaaisesti koulusta. Äidille oli soitettu töihin edellisenä päivänä; kotiin tullessaan hän oli ollut vaitonainen ja raivoissaan; ja kauheinta oli, etten edes tiennyt, minkä vuoksi minut oli erotettu, vaikka olinkin suunnilleen seitsemänkymmentäviisiprosent-

tisen varma siitä, että opettaja Beeman oli (matkalla työhuoneestaan opettajien yhteistilaan) katsonut ulos toisen kerroksen porrastaseen ikkunasta täsmälleen väärällä hetkellä ja nähnyt minut tupakoidessa koulun alueella. (Tai oikeastaan nähnyt minut seisoskelemassa pihalla Tom Cablen kanssa kun Tom poltti, ja meidän koulussamme se oli käytännössä yhtä paha rikkomus.) Äiti inhosi tupakointia. Hänen vanhempansa – joista kerrottuja tarinoita oli hauska kuunnella ja jotka olivat epäreilua kyllä kuolleet ennen kuin olin saanut tilaisuuden tutustua heihin – olivat olleet rakastettavia hevostenkouluttajia ja matkustelleet ympäri länttä ja kasvattaneet työkseen morganiinhevosia; he olivat cocktaileja naukkailevia ja canastaa pelaavia iloittelijoita, jotka kävivät joka vuosi Kentucky Derbyssä ja joilla oli hopeisia savukerasioita ympäri taloa. Sitten isoäiti eräänä päivänä tallilta tullessaan taipui kaksinkerroin ja alkoi yskiä verta, ja äitini loput teinivuodet kuluivat kuistin happisäiliöiden ja pysyvästi kaihtimien verhottujen makuuhuoneiden maailmassa.

Pelkäsin kuitenkin – enkä syyttä – että Tomiin savuke oli vasta jäävuoren huippu. Minulla oli jo jonkin aikaa ollut hankaluuksia koulussa. Kaikki oli alkanut, tai oikeastaan ruvennut paisumaan vierivän lumipallon lailla, kun isä oli jättänyt äidin ja minut ja lähtenyt matkoihinsa muutamaa kuukautta aikaisemmin; emme pitäneet isästä erityisemmin, ja äiti ja minä olimme loppujen lopuksi paljon onnellisempia ilman häntä, mutta muut ihmiset vaikuttivat järkyttyneiltä ja masentuneilta, kun isä oli hylännyt meidät niin äkillisesti (ilman rahaa, elatusapua ja uutta osoitetta), ja Upper West Siden opettajat olivat säälineet minua niin kovasti ja olleet niin innokkaita tarjoamaan ymmärtämystä ja tukea, että olivat sallineet minulle – joka olin muutenkin stipendiaatti – kaikenlaisia erikoislupia ja aikataulujoustoja ja uusia tilaisuuksia, ja he olivat löysänneet köyhtä muutamassa kuukaudessa niin paljon, että olin onnistunut laskeutumaan hyvin syvään kuoppaan.

Niinpä meidät molemmat – äiti ja minut – oli kutsuttu opinto-ohjaajan puheille. Tapaaminen oli sovittu vasta puoli kahdeksitoista, mutta koska äiti oli joutunut ottamaan koko aamupäivän vapaaksi, olimme lähteneet liikkeelle varhain. Meidän piti syödä aamiaista (ja luultavasti myös keskustella vakavasti), ja äidin piti ostaa syntymäpäivälahja jollekulle työtoverilleen. Edellisenä yönä hän oli valvonut puoli kolmeen

kireä ilme kasvoillaan tietokoneen ruudun loisteessa, kirjoitellut sähköpostiviestejä ja yrittänyt hoitaa aamupäivän töitä pois tieltä.

”En tiedä mitä mieltä te olette”, Goldie sanoi äidille aika kiivaaseen sävyyn, ”mutta minusta tämä kostea kevätsää saa jo riittää. Sataa ja sataa...” Häntä puistatti, ja hän oli vetävinään kaulusta tiukemmalle vilkaistessaan taivaalle.

”Iltapäiväksi pitäisi kirkastua.”

”Niin kyllä, mutta minusta saisi jo tulla kesä.” Goldie hieroi käsiään yhteen. ”Ihmiset lähtevät pois kaupungista, inhoavat hellettä ja valittavat siitä, mutta minä – minä olen tropiikin eläin. Mitä kuumempaa, sitä parempi. Antaa kesän tulla vain!” Goldie löi kätensä yhteen ja perääntyi kadulle. ”Ja kuulkaa, kaikkein eniten minä pidän siitä kun täällä tulee heinäkuussa ihan hiljaista... Koko rakennus tyhjenee ja muuttuu uneliaaksi, kun kaikki ovat poissa.” Hän napsautti sormiaan, kun ohi ajoi taksi. ”Se on minun lomaani.”

”Mutta eikö täällä kärvenny helteeseen?” Pidättyväinen isäni oli inhonnut äidissä sitä, että täällä oli tapana antautua keskusteluun tarjoilijoiden, ovimiesten ja kemiallisen pesulan vinkuvasti hengittävien ukkojen kanssa. ”Talvella voi sentään lisätä ylimääräisen takin, mutta...”

”Kuulkaas, te ette tiedä, millaista ovelta on talvisin. Sopii uskoa, kun sanon, että siinä tulee kylmä, oli takkeja ja hattuja vaikka kuinka monta. Kun tässä seisoo tammikuussa tai helmikuussa ja joelta käy tuuli, hrrrrr.”

Pureskelin kiihtyneenä peukaloni kynttä ja tuijotin takseja, jotka kiitivät pysähtymättä Goldien kohotetun käsivarren ohi. Tiesin, että tuntuisi piinalliselta odottaa puoli kahdeksitoista sovittua neuvottelua; jaksoin hädin tuskin seisoa hiljaa ja olla lipsauttamatta suustani syyllisyyteni paljastavia kysymyksiä. Minulla ei ollut aavistustakaan, mitä äidille kerrottaisiin koulussa; jo sana ”neuvottelu” viittasi viranomaisten läsnäoloon, syytöksiin, vastakkainasetteluihin ja mahdollisesti lopulliseen erottamiseen. Olisi katastrofi, jos menettäisin stipendini; olimme isän lähdön jälkeen puilla paljailla ja saimme hädin tuskin vuokran maksetuksi. Ennen kaikkea olin suorastaan sairas pelosta, että opettaja Beeman oli saanut jotenkin selville, että Tom Cable ja minä olimme murtautuneet asumattomiin lomamökkeihin, kun olin ollut hänen luonaan Long Islandilla. Puhun ”murtautumisesta”, vaikka emme me

lukkoja rikkoneet emmekä tehneet mitään vahinkoa (Tomin äiti on kiinteistönvälittäjä, ja pääsimme sisään hänen työpaikaltaan pihistämillämme avaimilla). Enimmäkseen kurkistelimme komeroihin ja lipastojen laatikoihin, mutta olimme myös varastaneet joitakin tavaroita: olutta jääkaapista, muutamia Xbox-pelejä ja yhden DVD:n (Jet Li, *Unleashed*) sekä rahaa, kaiken kaikkiaan suunnilleen yhdeksänkymmenenkaksi dollaria: rypistyneitä viiden ja kymmenen dollarin seteleitä keittiön rahapurkista ja pestävien vaatteiden taskuista tyhjennettyjä kolikoita pyykinkäsittelytiloista.

Aina sitä ajatellessani voin huonosti. Viimeisimmästä vierailustani Tomin luo oli jo monta kuukautta, mutta vaikka kuinka yritin vakuutella itselleni, ettei opettaja Beeman mitenkään voinut tietää, että olimme käyneet niissä asumattomissa taloissa – miten hän olisi voinut siitä tietää? – mielikuvitukseni lensi ja syöksähteli sinne tänne pakokauhun vallassa. Olin päättänyt olla kielimättä Tomista (vaikka en ollutkaan aivan varma siitä, ettei hän ollut kielinyt minusta), mutta päätös asetti minut hankalaan tilanteeseen. Miten olin voinut olla niin typerä? Murtautuminen oli rikos, ja siitä joutui vankilaan. Edellisenä yönä olin maannut tuskissani tuntikausia valveilla, kääntänyt kylkeä vähän väliä, katsellut sateen epäsäännöllistä ryöpsähtelyä ikkunaan ja miettinyt, mitä sanoisin, jos minua syytettäisiin. Kuinka voisin puolustautua, kun en edes tiennyt, mitä he minusta tiesivät?

Goldie päästi syvän huokauksen, laski käsivartensa ja käveli kanta-päillään takaperin sinne, missä äiti seiso.

”Uskomatonta”, Goldie sanoi äidille tarkkaillen samalla kyllästyneesti katua. ”SoHossa tulvii, siitä olette varmaan kuullut, ja Carlos kertoi, että YK:n luona on suljettu joitakin katuja.”

Katselin synkkänä saaren poikki kulkevasta bussista purkautuvia työmatkalaisia, ilottomia kuin herhiläisparvi. Taksi olisi saattanut löytyä helpommin, jos olisimme kävelleet pari korttelia länteen, mutta äiti ja minä tunsimme Goldien niin hyvin, että tiesimme hänen loukkaantuvan, jos lähtisimme liikkeelle omin nokin. Samassa – niin äkkiä, että hätkähdimme kaikki kolme – kaistan poikki syöksähti vapaa taksi, joka roiskautti ilmaan viuhkamaisen kaaren viemärinhajuista vettä.

”Varokaa!” Goldie sanoi ja hypähti syrjään, kun taksi pysähtyi. Sitteen hän huomasi, ettei äidillä ollut sateenvarjoa. ”Odottakaa”, hän sa-

noi ja lähti aulaan hakemaan varjoa siitä hukattujen ja unohtuneiden kokoelmasta, jota hän säilytti messinkitelineessä takan vieressä ja josta hän jakoi ihmisille suoja sadepäivinä.

”Ei”, äiti huusi ja kaivoi laukustaan pikkuruisen punaraidallisen koontaitettavan sateenvarjon. ”Älä suotta vaivaudu, Goldie. Minulla on...”

Goldie hyökkäsi takaisin kadulle ja sulki taksin oven äidin jälkeen. Sitten hän kumartui koputtamaan ikkunaan.

”Hauskaa päivää”, hän sanoi.

III

PIDÄN ITSEÄNI TARKKANA havainnoitsijana (niin kuin luultavasti me kaikki), ja kirjoittaessani tätä tunnen houkutus kuvata yllämme hämmöttävää uhkaavaa varjoa. Olin kuitenkin sokea ja kuuro tuleville tapahtumille; ainoa musertava huolenaihe oli koululle suunniteltu neuvottelu. Kun olin soittanut Tomille ja kertonut, että minut oli erotettu määräaikaisesti (puhuin kuiskaamalla lankapuhelimeen, sillä äiti oli takavarikoinut matkapuhelimeni), Tom ei ollut vaikuttanut erityisen yllättyneeltä. ”Kuule”, hän sanoi keskeyttäen minut, ”älä ole typerä, Theo, kukaan ei tiedä mitään. Pidä vain vittu suu kiinni.” Ja ennen kuin ehdin sanoa sen enempää, Tom sanoi: ”Sori, nyt pitää lopettaa”, ja sulki puhelimen.

Taksissa yritin raottaa ikkunaa saadakseni vähän ilmaa; ei onnistunut. Takapenkillä haisi ihan siltä kuin joku olisi vaihtanut siellä vaippoja tai ehkä suorastaan paskantanut ja yrittänyt sitten korjata asiaa kookosraikasteella joka haisi aurinkovoiteelta. Istuimet olivat rasvaiset ja ne oli paikattu ilmastointiteipillä, eivätkä iskunvaimentimet toimineet. Aina kun osuimme töyssyyn, hampaani kalahtivat yhteen, samoin kalahteli se uskonnollinen rihkama, jota takaikkunasta riippui mitaleja, käyrä pienoismiekka joka tanssi muoviketjussa ja turbaanipäinen parrakas guru, joka tuijotti pistävästi takaistuimelle käsi siunaukseen kohotettuna.

Park Avenuen varrella seisoi asennossa punaisten tulppaanien rivis-

tö, kun kiidimme ohi. Hiljaiseksi, melkein kuulumattomaksi ininäksi vaimennettu Bollywood-musiikki kiemurteli ja hypähteli korvissani hypnoottisesti aivan kuulorajalla. Puihin oli juuri puhkeamassa lehdet. D'Agostinin ja Gristeden lähetit työnsivät ostoksilla lastattuja kärryjä; rasittuneet korkeakorkoisissa kengissä astelevat naisjohtajat painelivat jalkakäytävää pitkin raahaten jäljessään vastahakoisia lastentarhalaisia; virkapukuinen työntekijä lakaisi katuojasta roskia kihveliini; lakimiehet ja meklarit tunnustelivat käsi ojossa satoiko ja rypistivät otsaansa katsoessaan taivaalle. Kun etenimme nytkähdellen katua pitkin (äiti näytti surkealta ja puristi käsinojaa saadakseen tukea), tuijotin ikkunasta työmatkalaisten ahdistuneita kasvoja (risteysten armoittomassa ahtaudessa tungeksi huolestuneen näköisiä popliinitakkeihin verhoutuneita ihmisiä, ihmiset joivat kahvia pahvimukeista ja puhuivat matkapuhelimiinsa ja vilkuilivat vaivihkaa ympärilleen) ja yritin kovasti olla ajattelematta kaikkia niitä epämiellyttäviä tulevaisuudenkuvia, jotka saattaisin tuota pikaa joutua kohtaamaan: joissakin niistä minua odotti nuorisotuomioistuin tai vankila.

Taksi koukkasi äkillisesti 86th Streetille. Äiti luisui minun puolelleni istuinta ja takertui käsivarteeni; hän näytti hiestä nihkeältä ja valkoiselta kuin lakana.

”Voitko huonosti?” kysyin ja unohdin hetkeksi omat huoleni. Äidin kasvoilla oli tuskaiseksi jähmettynyt ilme, jonka tunsin varsin hyvin: huulet olivat puristuneet tiukasti kiinni, otsa kiili ja silmät olivat laittuneet ja selällään.

Äiti alkoi sanoa jotain, mutta vei käden suulleen, kun taksi pysähtyi liikennevaloihin nytkähtäen niin, että lennähdimme ensin eteenpäin ja sitten rajusti taakse istuimen selkänojaa vasten.

”Odota”, sanoin äidille ja kurkotuin koputtamaan rasvaiseen pleksilasiin niin, että kuljettaja (turbaanipäinen sikhi) hätkähti.

”Hei”, huusin ristikon läpi. ”Tämä paikka sopii hyvin. Jäämme pois tässä, jos käy”

Sikhi, jonka kasvot heijastuivat seppelöidystä peilistä, tuijotti minua kiinteästi. ”Haluatte pysähtyä tähän.”

”Kyllä kiitos.”

”Mutta tämä ei ole se osoite jonka annoitte.”

”Tiedän, mutta tämä sopii hyvin”, sanoin ja vilkaisin taas äitiin, joka

penkoi lompakkoa laukustaan nuutuneen näköisenä ja silmät ripsivärin tuhrimina.

”Onko hän kunnossa?” kuljettaja kysyi epäilevästi.

”Kyllä hän kunnossa on. Meidän pitää vain päästä ulos.”

Vapisevin käsin äiti veti esiin ryppyisen nipun kosteannäköisiä dollareita ja työnsi ne luukusta. Sillä aikaa kun sikhi työnsi kätensä aukkoon ja otti rahat (katsoen alistuneesti pois päin), minä nousin autosta ja pitelin ovea auki äidille.

Äiti kompastui jalkakäytävän reunaan, ja minä tartuin häntä käsivarresta. ”Oletko kunnossa?” kysyin pelokkaasti, kun taksi kiiti matkoihinsa. Olimme Fifth Avenuella niiden vanhojen kaupunkitalojen kohdalla, joiden julkisivu on Keskuspuistoon päin.

Äiti veti syvään henkeä, pyyhkäisi sitten otsaansa ja puristi käsivarttani. ”Huh”, hän sanoi ja leyhytteli kasvojaan kämmenellä. Otsa kiilsi ja katse haritti vielä vähän; hän näytti jotenkin pöllämystyneeltä, vähän niin kuin tuulen reitiltään sivuun puhaltama merilintu. ”Anteeksi, olo tuntuu vielä vähän huteralta. Onneksi päästiin ulos siitä taksista. Kyllä tämä tästä, kun saan vain vähän raitista ilmaa.”

Ihmisiä virtasi ohitsemme tuulisessa kadunkulmassa: koulupukuisia tyttöjä, jotka nauroivat ja pujahtelivat juoksujalkaa ohitsemme, lastenhoitajia, joiden työntämissä hienoissa vaunuissa istui kaksi ja kolmekin lasta. Ohitsemme työntyi rasittunut lakimiehen näköinen isä, joka kiskoi mukanaan pikkupoikaa ranteesta. ”Ei, Braden”, kuulin hänen sanovan pojalle, joka yritti pysyä vauhdissa kipittämällä. ”Ei sinun sillä lailla pidä ajatella. On paljon tärkeämpää, että ihmisellä on sellainen työ, josta hän tosiaan pitää...”

Väistimme saippuavettä, jota talonmies heitti sangosta jalkakäytävälle talonsa edessä.

”Sano, johtuiko se vain minusta”, äiti sanoi hieroen sormilla ohimoitaan, ”vai oliko se taksi aivan uskomattoman...”

”Inhottava, vai? Aurinkovoidetta ja vauvankakkaa?”

”Kyllä sen olisi kestänyt”, äiti sanoi löyhyttellen ilmaa kasvojensa edessä, ”jos auto ei olisi koko ajan pysähdellyt ja nykynt. Voin ensin ihan hyvin, ja sitten yhtäkkiä se iski.”

”Mikset ikinä pyydä päästä istumaan eteen?”

”Kuulostat ihan samalta kuin isäsi.”

*»Donna Tartt on kirjoittanut
häkellyttävän hienon romaanin.»*

– STEPHEN KING

”Maalaus, sen taianomaisuus ja eloisuus olivat kuin se oudon ilmava hetki jona satoi lunta, valo oli vihertävä ja lumihiutaleet kieppuivat kameran linssien edessä, jolloin ei enää ollut tärkeää, kuka voitti ja kuka hävisi, teki vain mieli imeä itseensä se sanaton tuulentuivertama tuokio. Kun katsoin maalausta, tunsin asioiden kohtaavan samalla lailla yhdessä pisteessä: väräjävä auringon kultaama hetki, joka oli olemassa nyt ja aina. Vain satunnaisesti kiinnitin huomiota tiklin jalkaan tai ajattelin, että pienen elävän olennon pitäminen kiinni kytkettynä oli julmaa – se sai lehahtaa lentoon vain hetkeksi, ja aina oli pakko laskeutua samaan paikkaan ilman toivoa.”

www.wsoy.fi 84.2 978-951-0-40249-8

